

De az volt a benyomásom, hogy csaknem minden új korszakbeli műve ezt az életérzést sugározza. És ami nagyon megragadott, az a szobrokban feszülő ellentétesség volt. Nagyon sokból érződött az a művészi alapállás, amely a Napszekérben van meg legteljesebben. Talán Giacometti saját szavai tudnák ezt kellően megvilágítani: „Annyira fölhalmozódnak az apró vereségek, hogy elérkezik a pillanat, amikor már nem lehet tovább menni... Ha a vereségek módszeresen bele vannak vésve a negatívba, amelyet kiszolgáltattunk a közönségnek, akkor legalább jelzik, mi volt az eredeti elképzelés.”

Nos, ez az eredeti elképzelés az, ami keresztülcilliant sok szobrán, különösen a portrékon és a magányosan, vigyázzban álló női figurákon. Annak ellenére, hogy e szobrok valóban a mindennapos „fölhalmozódó vereségek” egy kritikus ponton való kikristályosodásai, mégsem egyértelműen pesszimisták, szorongással telítettek, széthullást sugárzóak. Legnagyszerűbbnek azt éreztem bennük, ami csak az igazán nagy alkotások sajátja, hogy a világot ellentétességében tükrözik vissza.

Giacometti nagy hatását tehát abban látom — s már nemcsak érzem —, hogy a világot dialektikus voltában tudta megragadni. Szobrai: kiáltások a biztonságért, az Ember elvesztett harmóniájáért.

ELIÁS PETER

A SZEGEDI BELVÁROSI TEMETŐ RAVATALOZÓJA ÉS FRESKÓI

A szegedi Belvárosi temetőben Borvendég Béla tervei szerint épült, a hagyományos ravatalozótól eltérő formáival szokatlan új épület méltán szerzett nagy elismerést az építésszek és műértők körében itthon és külföldön egyaránt. Legutóbb a San Paoló-i biennialén aratott osztatlan sikert ez a modernségében az átfogalmazott hagyományokat hordozó, kis terjedelmében monumentális hatású épület. Arczal — három ravatalozó helyiségének üvegfrontjával — a temető felé fordul, s ez a hatás itt érvényesül. A köríven lépcsőzetes törésben elhelyezkedő három hajón — s e fogalom jogosultságát a hagyományokra utaló motívumok kölcsönzik — erős szerkezeti elemek uralkodnak. Az alacsony szögben emelkedő támpillérek — amelyeken áttör a vaskos, ugyancsak beton ereszt — képzettársításként a románkori templomok vonalait idézik, míg az épület oldalsó és hátsó megoldása a román rotundára utal. De mindez csupán emlékeztető; anyagiságában, formáinak összhangjában modern épület áll előttünk.

A formák gondolatot, érzelmet, magatartást közölnek. Valljuk be tehát: nem a külső szokatlansága zavarja meg a nézőt, aki a temetőben eddig szürke, szomorú, eleve nyomott hangulatot árasztó épületekhez szokott, hanem az, hogy az új épület emelkedett s — ha szabad itt e szót használnom — derűsebb hangulatot áraszt, mintha a halált, temetést, mint az élet törvényszerű, természetes befejezését fogadná babonátlanul, az irrealitás mítoszának nyomasztó érzete nélkül. Nem hirdetné a gyászt, csak tudomásul venné, s feladata a tiszteletadás, az emberhez méltó szép búcsú, eleink tartalmas szavával élve a végtiszteesség megadása lenne, s az az érzés, hogy az élők őrzik emlékeztükben, életük tovább futó napjaiban azok létét is, akik a természet törvényei szerint életüket befejezték.

Ennek a hatásnak tökéletes képi ikerpárja a három — voltaképpen egy, mert összefüggő — freskó, melyeket a Hódmezővásárhelyen élő Szalay Ferenc alkotott meg a ravatalozó három helyiségében. A művész szívesen vállalta a feladatot, mert — mint mondotta — az épület szellemét rokonnak érezte elképzelésével. Freskók tartalmát leírni csak tökéletlen leltározás volna: meg kell nézni őket. A látvány gondolat- és érzeletnemző. Egyiken a halál fölé magasló, az élet tovább folyását és megőrzését sugalló három nőalak, másikon a terebélyesen szerteágazó, mintegy a halálon dúsan sarjadt életfa, a harmadik népballadai hangulatával, fogyó holdjával az örökös filozofikus tűnődés, a minden emberi sors vég-kérdésének felemelő, az emlékeztetbe alámerülő iránti tiszteletadásra és örökségére, az élet méltó, tisztességes folytatására intó költészet. A színek világossága nem annyira derű, mint természetes tudomásulvétele az élet rendjének, nyugalom.

Szalay első freskóival maradvánót alkotott a múlandóság földjén; épület és freskó korszerűségben találkozó, hagyományok elemeit összeötvöző, magas igényű együttese gazdagítja Szegedet.

NÉMETH FERENC